

Lysias' tale om det hellige oliventræ

Taler

Lysias
Taleskriver

Sted

Den athenske domstol

Omstændigheder

Lysias er anklaget for at have fældet et helligt oliventræ.

1 Høje råd! Jeg har altid regnet med, at enhver kunne leve stille og roligt uden retssager og problemer, hvis han ville. Men nu er jeg ganske uforvarende ramlet ind i beskyldninger og modbydelige pengeafpressere på en måde, så selv børn i moders liv hellere må begynde at frygte for deres fremtid allerede nu. Takket være den slags mennesker bliver risikoen nemlig lige så stor for folk, der ingenting har gjort, som for dem med meget på samvittigheden.

2 Det er umuligt for mig at få overblik over retssagen. Først blev jeg nemlig anklaget for at have fjernet et helligt oliventræ fra min jord, og mine anklagere henvendte sig til dem, der har købt retten til at lave olie af de hellige oliven, og spurgte dem ud. Da de ikke på den måde kunne finde noget på mig, som jeg havde gjort forkert, påstår de nu, at jeg har fjernet en indhegning. Så tror de, at den anklage er umulig for mig at modbevise, mens de har frit spillerum til at sige, hvad de vil.

3 De beskyldninger i sagen, som han har forberedt og kommer anstigende med her, dem er jeg tvunget til først at høre nu – samtidig med, at I skal træffe en afgørelse – og så kæmpe for mine borgerrettigheder og min formue. Alligevel skal jeg forsøge at forklare jer det helt fra begyndelsen.

4 Oprindelig ejede Periandros marken, men da hans ejendom blev konfiskeret, fik Apollodoros fra Megara den som gave af folket, og han dyrkede den så i den følgende tid. Kort før De Tredive købte Antikles den af ham og forpagtede den

ud. Da freden kom, købte jeg den af Antikles.

5 Efter min mening, høje råd, er det min opgave at bevise, at da jeg købte marken, var der hverken noget oliventræ eller nogen indhegning på den. Jeg mener ikke det ville retfærdigt at straffe mig for tiden inden da, selvom der var nok så mange oliventræer på den dengang. Hvis vi nemlig ikke har fjernet nogen, hører det ingen steder hjemme, at vi skal risikere noget for andre folks lovovertrædelser – som om det var os, der havde gjort noget forkert!

6 I ved jo allesammen, at krigen har været skyld i mange ulykker, og at yderområderne blev hugget om af spartanerne, og markerne tættere på byen plyndrede vores egne. Hvordan skulle det så være retfærdigt, at jeg nu skal bøde for de ulykker, der ramte byen dengang? I øvrigt var marken konfiskeret under krigen og lå hen uden at blive solgt i over tre år.

7 Det skulle såmænd ikke undre mig, om de havde fældet oliventræerne dengang, da vi ikke engang kunne passe ordentligt på vores eget. I ved jo godt, høje råd, – I har jo særligt tilsyn med disse forhold – at der dengang var mange tætte bevoksninger af hellige og almindelige oliventræer, og at mange af dem nu er fældet, og jorden er blevet bar. Og selvom de samme mennesker ejer disse marker i både krigs- og fredstid, finder I det jo ikke rimeligt at straffe dem for, hvad andre har hugget om.

8 Derfor: Hvis I lader de folk slippe for tiltale, der har dyrket jorden hele tiden, så må I da vel også lade dem, der købte i fredstid, gå fri for straf.

9 Ja, høje råd, jeg kunne fortælle meget om fortidens begivenheder, men jeg mener, jeg har sagt tilstrækkeligt. Da jeg overtog marken, forpagtede jeg den inden for fem dage til Kallistratos – det var mens Pythodoros var archont.⁵⁰

10 Han drev den så i to år og overtog hverken noget oliventræ eller nogen stub. Det tredje år forpagtede Demetrios her marken for et år. Det fjerde år

forpagtede jeg den til Alkias, Antisthenes' frigivne, som nu er død. Derefter forpagtede Proteas den i tre år på samme vilkår. Vær venlig at træde frem som vidner på dette!

VIDNER

11 Siden hans forpagtning udløb, har jeg selv drevet jorden. Anklageren siger, at jeg gravede stubben op, mens Suniades var archont. Men de tidligere dyrkere og mine mangeårige forpagtere har bevidnet, at der ikke var nogen stub på dette tidspunkt. Kan man føre et mere tydeligt bevis på, at anklageren lyver? Det kan jo ikke lade sig gøre, at man senere under dyrkningen fjerner noget, som ikke var der i forvejen!

12 Før i tiden, høje råd, var jeg blevet fornærmet og havde ment, at det var vildt overdrevet, hvis folk gik rundt og kaldte mig snu og beregnende, sådan en der aldrig gør noget uovervejet og uden bagtanke. Nu ville jeg ønske, at I alle havde denne mening om mig. Så kunne I gå ud fra, at hvis jeg kastede mig ud i dette projekt, ville jeg både indkalkulere, hvad jeg kunne få ud af at fjerne stubben, hvilken straf jeg kunne få ved at gøre det, hvad jeg kunne slippe af sted med i det skjulte, og hvad der ville ske, hvis jeg blev afsløret af jer. **13** Folk gør nemlig ikke den slags af lutter ødelæggelsestrang, men for at få noget ud af det. Sådan må I også anskue sagen, og modstanderne må basere deres anklager på det og påvise, hvilken fordel det ville give eventuelle forbrydere. **14** Min modpart vil nemlig ikke kunne vise, at det var fattigdom, der tvang mig til at gøre noget sådant. Eller at jeg led tab på marken, så længe stubben var der. Eller at den var i vejen for vinstokkene. Eller at den stod i vejen for et hus. Eller at jeg skulle være uvidende om processen ved jeres domstol, hvis jeg gjorde sådan noget. **15** For det første huggede jeg altså stubben op ved højlys dag – som om det var noget, man ikke behøvede at skjule for nogen, men som alle athenere skulle vide! Hvis sagen så bare drejede sig om et eller andet flovt og pinligt, kunne man måske have været ligeglad med tilfældige forbigående. Nu bestod min risiko jo ikke i skam og skændsel, men derimod i den strengeste straf. **16** Jeg ville desuden være det ynkeligste menneske i verden, hvis jeg til mine dages ende skulle have tjenestefolk, der ikke var mine slaver, men mine herrer, fordi de vidste besked om min handling. På den måde ville jeg ikke kunne straffe dem, lige meget hvor dårligt de behandlede mig. Jeg ville nemlig vide, at de havde magt til at hævne sig

på mig og at blive frie ved at angive mig. **17** Og hvad mere er, hvis jeg nu havde sat mig for at blæse på mine slaver, hvordan skulle jeg så være fræk nok til at fjerne stubben med alle de forpagtere, der ville vide besked hver og en, bare for at få en kortfristet gevinst, mens der ikke er nogen forældelsesfrist for processen? Derfor havde alle, der dyrkede jorden, en fælles interesse i, at stubben var intakt, så de kunne skyde skylden over på deres efterfølger, hvis nogen skulle anklage *dem*. Nu frikender de mig rent faktisk, og hvis de lyver, gør de sig selv medskyldige i anklagen. **18** Hvis jeg selv havde brygget alt dette her sammen, hvordan skulle jeg kunne bestikke alle de forbipasserende – eller naboerne, som ikke bare ved alt det om hinanden, som man kan se, men også opsnuser det, vi gerne vil skjule for andre. Nogle af dem er mine venner, andre er jeg på kant med om min ejendom. **19** Dem burde han være stillet med som vidner og ikke bare komme med uforskammede anklager. Han påstår nemlig, at jeg stod ved siden af, mens mine slaver skar stammerne ned, og at vognmanden læssede brændet på oksekærren og gik afsted med det.

20 Ja, Nikomachos, dengang skulle du have kaldt de tilstedeværende til vidne og fået sagen frem i lyset. Så havde jeg ikke haft noget som helst at forsvare mig med. Hvis jeg var din fjende, kunne du selv have taget din hævn over mig på denne måde. Hvis du gjorde det for samfundets skyld, ville du have sat mig på plads og ikke have virket som en pengeafpresser. **21** Hvis du var ude på at tjene på det, havde du virkelig fået noget ud af det dengang. Var sagen blevet afsløret, ville jeg nemlig ikke have haft nogen anden udvej end at bestikke dig. Du har ikke gjort én eneste af disse ting, og så kræver du, at jeg skal ruineres på dit udsagn alene, og kommer med beskyldninger om, at ingen vil vidne for dig på grund af min indflydelse og mine penge. **22** Du siger jo, at du så mig, da jeg skaffede oliventræet af vejen. Hvis du dengang havde hentet de ni archonter eller nogle andre fra Areopagosrådet, havde du ikke haft brug for flere vidner. På den måde ville de kommende dommere i sagen også have vidst, at du talte sandt. **23** Jeg er udsat for de rene uhyrligheder, så meget mere som han kunne kræve, at man skulle tro vidnerne, hvis han altså havde stillet nogen. Men da der nu ingen er, så tror han, at det skulle være til min ulempe. Jeg undrer mig såmænd ikke over ham, for i sine afpresningsforsøg kommer han ikke så meget i bekneb for den slags ord som for vidner.

Jeg regner dog ikke med, at I har den samme mening som han. **24** For I ved jo, at ude på sletten er der mange levende og brandskadede oliventræer på mine

andre jorder. Hvis jeg havde villet, kunne jeg med meget mindre risiko have både fjernet dem, hugget roden op og inddraget jorden, særligt når forbrydelsen ville være mindre åbenlys, fordi der er så mange. **25** Nu har jeg faktisk lige så stor respekt for dem som for [mit liv og] min øvrige ejendom, og jeg mener, at begge disse ting står på spil for mig.

Jeg vil nu stille *jer selv* som vidner i sagen, I tager jo spørgsmålet op hver måned, og hvert år sender I inspektører ud. Ingen af dem har på noget tidspunkt givet mig nogen bøde for at have inddraget stykkerne rundt om de hellige oliventræer, **26** jeg kan da for pokker ikke have så stor respekt for de småbøder og samtidig være ligeglad med en livstruende proces! Det er soleklart, at jeg passer godt på de mange oliventræer, som jeg meget nemmere kunne skænde, men det ene hellige træ, som jeg ikke slippe afsted med at rykke op i det skjulte, det skal jeg nu dømmes for at have fjernet!

27 Gad vidst, om jeg havde haft større fordel af forbrydelsen under demokratiet end under De tredivede, høje råd. Det siger jeg ikke som en, der kunne gøre det dengang – eller som nu er under mistanke – men fordi det var meget nemmere at bryde loven dengang end nu, hvis man havde lyst. Jeg skal nu vise, at jeg på det tidspunkt hverken har begået denne eller nogen anden forbrydelse. **28** Med mindre jeg af alle mennesker skulle ønske mig selv den største ulykke, hvordan skulle jeg dog – med jer som tilsynsmyndighed – ville prøve på at fjerne det hellige træ fra grunden, hvor der ikke står ét eneste træ, men hvor der efter hans påstand var en olivenstub – og hvor vejen løber rundt udenom, og hvor der bor naboer til begge sider, og hvor der ikke er noget hegn, og man kan se hen over marken fra alle sider? Hvordan skulle nogen under disse forhold være fræk nok til at kaste sig ud i sådan et projekt? **29** Det lyder temmelig ejendommeligt, synes jeg: *I*, som staten har pålagt til enhver tid at have tilsyn med de hellige oliventræer, har aldrig givet mig en bøde for at gøre indhug eller har stævnet mig for at have fjernet nogen stub, mens *han*, der hverken dyrker jord i nærheden eller er valgt til inspektør eller er gammel nok til at vide noget om disse ting, anklager mig for at fjernet et helligt træ fra jorden. **30** Jeg må virkelig bede jer om ikke at regne den slags snak for mere troværdig end kendsgerninger. I må heller ikke acceptere, at mine fjender udtaler sig om ting, som I også har forstand på selv; derimod skal I tænke på mine ord og mit liv iøvrigt som god borger. **31** Jeg har nemlig altid udført mine pligter over for byen med større engagement end strengt nødvendigt: både ved at være trierarch, at betale

formueskat, at være choreg og betale andre liturgier i en størrelsesorden som ingen anden borger. **32** Havde jeg gjort det diskret og ikke så ihærdigt, havde jeg ikke haft denne kamp her i retten om landsforvisning og formue, næh jeg ville have haft en større formue, og da jeg ikke havde gjort noget forkert, skulle jeg heller ikke have risikeret mit liv. Hvis jeg derimod havde gjort, hvad han anklager mig for, ville jeg ikke have fået noget ud af det, men have bragt mig selv i fare. **33** I vil nok allesammen være enige i, at man i de store sager skal bruge de største beviser og stole mest på det, hele byen er vidne på, frem for hvad han dér som den eneste rejser af anklager.

34 Høje råd! I skal også se sagen ud fra de andre momenter i den. Jeg gik hen til ham med vidner og sagde, at de alle sammen var mine slaver, som jeg havde anskaffet, da jeg overtog marken, og hvis nogen ønskede det, var jeg parat til at lade dem tortere. Jeg mente, at det måtte være en mere effektiv prøve på hans påstande og mine håndfaste kendsgerninger. **35** Det ville han ikke og påstod, at man ikke kunne stole på slaver. Det lyder temmelig ejendommeligt, synes jeg: Slaver skulle altså under tortur anklage sig selv i sager, der gælder dem, i fuld forvisning om, at de skal dø, mens i sager mod deres herrer (som de af naturlige årsager må være fjendtligt stemt over for) skulle de foretrække at udstå torturen frem for at tale ud og slippe for de øjeblikkelige ulykker. **36** Jeg synes virkelig, det må være klart for enhver, høje råd, at hvis jeg ikke havde udleveret disse mennesker på Nikomachos' opfordring, ville det have virket, som om jeg indrømmede. Nu var det jo mig der tilbød det, og ham der ikke ville, og derfor er det rimeligt at mene sådan om ham – bl.a. fordi vi slet ikke løber den samme risiko. **37** Hvis de nemlig havde sagt, hvad han ville have dem til, havde jeg ikke haft en chance for at forsvare mig, og hvis de ikke var enige med ham, havde han ikke stået til nogen bøde. Derfor var det snarere hans pligt at acceptere dem, end det var min opgave at udlevere dem. Jeg har været så omhyggelig med dette punkt, fordi jeg ser min fordel i, at I hører sandheden om denne sag både på baggrund af tortur, vidneudsagn og beviser.

38 Høje råd! I må nu overveje følgende: Hvem man skal tro: dem som mange har vidnet for, eller den som ingen har være fræk nok til at bakke op? Hvad er det mest sandsynlige: at han lyver ganske risikofrit, eller at jeg skulle have gjort det med den store risiko? Og tror I, at han gør det som en hjælp til byen, eller anklager mig for at presse penge ud af mig? **39** Jeg tror nemlig, at I har den

opfattelse, at Nikomachos er blevet besnakket af mine fjender, og at han ikke fører denne sag, fordi han regner med at kunne bevise, at jeg har gjort noget forkert, men i forventning om at få nogle penge ud af mig. Jo mere nederdrægtige og lammende den slags processer er, des mere prøver folk jo at slippe for dem. **40** Det accepterede jeg ikke, høje råd, men da han så havde rejst anklage mod mig, stillede jeg mig til rådighed for jer på enhver måde, og denne proces har ikke fået mig til at indgå noget forlig med nogen af mine fjender, som hellere vil tale ondt om mig end rose sig selv. Ingen har nogensinde åbenlyst prøvet at skade mig, til gengæld har de pudset folk på mig af en slags, som

I ikke med nogen ret og rimelighed kan tro på.

41 Jeg vil være den ulykkeligste mand i verden, hvis jeg bliver dømt uretfærdigt til landflygtighed og skal leve barnløs og alene, mens mit hus og hjem bliver øde, min mor må leve i fattigdom, og jeg har mistet mit fædreland på grund af disse skamløse beskyldninger – jeg der har kæmpet i mange slag til lands og til vands for fædrelandets skyld og har opført mig som et ordentligt menneske både under demokratiet og under oligarchiet.

42 Men, høje råd! Jeg ved ikke, hvad mere jeg skal sige om disse ting. Jeg har nu bevist for jer, at der ikke var nogen indhegning på grunden, og jeg har stillet vidner og givet beviser. Det skal I huske, når I træffer afgørelse i sagen, og I bør kræve at få ud af ham, hvorfor han først har slæbt mig for retten på dette sene tidspunkt, når han kunne have grebet mig på fersk gerning, og hvorfor han ikke kommer med nogen vidner, **43** men prøver at virke troværdig ud fra sine ord alene, når han kunne vise med kendsgerninger, at jeg har begået forbrydelsen, og hvorfor han ikke ville acceptere, da jeg tilbød ham alle de slaver, som han selv siger var til stede.

Kilde

Tortzen, C. G. (2014). Fire taler af Lysias. *ALGIS – nordisk tidsskrift for klassiske studier*, 14(1), 1-20.

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Forsvarstale, Taler fra Antikken (7. årh. fvt. til 6. årh. evt.)

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/lysiat-tale-om-det-hellige-oliventrae-396-f-v-t>